



Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. VI. De sede sensus & appetitus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

lis species, quibus forment aliquas apprehensiones negatiuas. Non est ibi color, Non est ibi Sol sub arbore, ad quam vmbra accurrunt, quando Sol eis nocet, hoc autem fit sine vilo discursu aut reflexione super se, aut suos actus. Moueor Primò ad hoc, quia non possumus vilo modo eis cognitionem de negationibus illis negare, aliunde autem non videtur iuxta supra dicta melior modus, quam iste sit, ergo. Confirmo: multi ex aduersariis etiam in ipso homine recurrunt ad Deum vt ad causam particularem, qui nostro intellectui infundat omnes species, eò quòd ab obiectis non eas percipiat, cur ergo non poterimus etiam ad Deum equaliter recurrere pro speciebus brutorum? Certè etiam Deus est sollicitus vt bestiis eas suppediret, quibus pro vitâ tutandâ indigent, si ne cognitione autem hac vix possent pedem mouere. Præterea, sicut brutum habet apprehensionem affirmatiuam, Ibi est color, cur non poterit & habere negatiuam, Ibi non est color? Tandem in hac apprehensione non cognoscunt negationes propriæ, sed negant ibi colores, ideò semper de illis obiectum reale, solumque illis tribuo dissensus, quibus dirigitur eorum appetitus; quando autem necessariò etiam habeant cognitionem negationum, dicam statim. Ista autem species non excitantur in brutis, nisi quando alia positiua obiecta videntur: vnde in tenebris eas non habent, quia, vt illæ species excitantur, necessarium est, vt simul iuxta videatur obiectum aliud, & medium sit illuminatum. Hinc autem etiam facile intelligitur, quod obiciebatur supra, bruta facere comparationem sui cum aliis maioribus vel minoribus: respondeo enim, id fieri, eò quòd bruta etiam vident suum corpus, & alienû, possunt ve apprehendere. Hoc non est tantum, tam magnum est sicut istud; & hoc modo eligit vrsus lapides sibi aptiores; sed hoc fortè fieri potest sine comparatione tantum cognoscendo, Hic lapis non extenditur amplius.

7 Sed obieci: Quandoquidem brutis non das cognitionem negationum propriæ, sed dissensus tantum circa obiecta positiua, quid est necessarium illis dare nouas species? assensus enim & dissensus circa idem obiectum per eandem fit species. Respondeo, quidquid sit de assensu iudicatio propriæ, certè apprehensio negatiua in nobis non videtur fieri per eandem species, sed per diuersas, Petrus currit, Petrus non currit. quòd si velis fieri per eandem, saltem debet aliquid assignari speciale, vnde determinetur intellectus ad eam apprehensionem negatiuam; hoc autem ego suo modo ponam in brutis.

Secundo obieci: Brutum videns foramen in muro, non solum dicit, Non est ibi albedo, si enim esset nigredo, vel alter color, non videret ibi foramen, neque intraret; ergo vel deberet dicere, Nullus color est ibi, & tunc habebit cognitionem vniuersalem omnium colorum in confuso, quod bruto repugnat; vel debet dicere, Nihil est ibi, & sic non habebit apprehensionem negatiuam, sed affirmatiuam, concipiendo negationem in se seu nihilum, quod à me negatum est supra; præterquam quòd, qui dicit, Nihil est ibi, iam concipit omnia illa entia positiua, quæ negantur per illud nihil. Respondeo, quoad figuram & magnitudinem sufficere, si apprehendat vltra non extendi colorem illum, nec necessarium est de

aliis coloribus tunc cogitare. Sic etiam vmbra noscit apprehendendo eam lucem non amplius extendi, & videndo ex alterâ parte iterum lucem, vnde spatium intermedium apprehendit quasi hominem, excitatur enim illi tunc species hominis, aut alterius bruti antea visi. In foraminibus res est difficilior: dico tamen, si non videat vltius aliquem colorem aut lucem, necessariò dicendum, illud habere imperfectas apprehensiones negationum, & apprehendere, Nihil est ibi, eo modo quo id pueri apprehendunt, qui tamen non faciunt eam distinctionem quæ in obiectione ponebatur, Non est ibi album, nigrum, rubrum, homo, leo, &c. sed dicunt, Nihil est: hoc suo modo & bruta apprehendunt, ideò audacter intrant per illud foramen, & portam, &c. Neque video meliorem modum id explicandi, & hoc eodem modo bruta percipiunt suorum catulorum ex nido ablatorum carentiam, & de illâ dolent, &c.

SECTIO VI.

De sede sensus & appetitus.

EVm residere in cerebro, latè probat Galenus, quem Medici & recentiores Philosophi sequuntur contra Aristotelem, eum constituentem in corde. Probatur sententia Galeni vt verior Primò: quia aliquando contingit, extracto repente corde, hominem loqui, & explicare propositionem quam habebat in mente; vt de Hispano illo apud Indos oceiso supra retulimus ex P. Acosta, & in aliis historiis simile quid habetur; ergo cognitiones non fiunt in corde, sed in cerebro. Deinde, nimio studio caput dolet, non cor. Vltimus, homini læso circa has operationes cognoscitiuas, remedia in capite adhibentur, non in corde. Denique, quia ad cerebrum ducuntur nervi sensus, ex omnibus partibus corporis, non ad cor, vt testantur Anatomici; ergo quia sensus, ad quem omnes alie partes emittunt species, & ad quod deferuntur illi nervi, residet in cerebro, non in corde. Quæ argumenta ex Galeno fusiùs prosequitur Hurtadus Disputatione 17. de Animâ, sectione 9. Aristotelis autem argumenta vel partim ex modo loquendi desumuntur, vt quòd homo insensatus dicatur *excors* vel *vecors*. Cui respondeo, etiam frequenter, si non frequenter, talem dici *sine cerebro*, iuxta illud, *Pulebrum caput, sed cerebrum non habet*. & communiter solet de his dici, habere caput vacuum; de pertinacibus, *durum caput*. Alia verò desumuntur ex eo, quòd cor sit principium vitæ: sed aliud est, esse principium vitæ nutritiue, aliud, animalis & sensitiue.

Item arguunt: Quia cor tenet mediam sedem hominis. Sed quid inde? Caput tenet præcipuam. Vnde Principes numquam dicuntur cor Reipublicæ, sed caput; ergo ibi debent esse potentie cognoscentes & operantes.

Hunc sensum communem materiale dati etiam in homine, probatur à priori, quia in homine debet esse natura sensitiua integra, ergo & hic sensus pertinet ad integritatem eius naturæ. A posteriori probatur, quia nimio studio defatigatur homo, caput dolet, impeditur ciborum concoctio: sed, si solus intellectus tunc operaretur, id non fieret; nam sola operatio spiritalis intel-

ctus non potest ea damna causare, ergo quia operatur tunc alius sensus interior materialis, cui deserviunt spiritus vitales & animales, ratione quorum lædatur caput, & ex quorum defectu in stomacho impeditur concoctio; præterea humore lædatur aliquando intellectus, vt in amentibus, sed non immediate, cum sit spiritualis, ergo quia lædatur alia potentia materialis, ex cuius operatione pendet intellectus in suis operationibus.

- 86 Hic sensus communis in animalibus scetibilibus, v. g. in lacertâ, sparsus etiam est per totum corpus: cauda enim lacertæ abscissa si tangatur, mouetur, & fugit, ergo quia appetit motum, ergo est ibi appetitus, ergo & sensus communis, à quo solo cognoscitur determinatur appetitus.

Huius sensui communi correspondet alia potentia, quæ appetitus dicitur: quæ quia bonum apprehensum appetit, dicitur *concupiscibilis*; quæ verò malum apprehensum fugit, dicitur *irascibilis*, non quia duæ potentie sint realiter distinctæ, sed vnica vtamque exercens operationem.

Hanc etiam in homine esse, suadet Fides: hic enim appetitus est, quem Paulus dixit legem membrorum repugnantem legi mentis, quem Concilium Tridentinum definiuit in nobis dari, non tamen esse peccatum. Experientia etiam docet, inclinari nos ad malum etiam reluctante voluntate. Hic residet in cerebro, vbi & sensus, cuius cognitione determinatur formaliter: non enim bene poneretur in corde appetitus, & sensatio in cerebro, in quo minus consequenter locutus est Galenus; qui cum sensum ponat in capite, appetitum ponit in corde. non enim quia cor maiore conficiatur, idè ibi est appetitus, sufficit enim, si ibi sit actus doloris; nam ex alterationibus istis sanguis ad cor confluit, & grauat illud, idè à sensu tactus percipitur ibi calor sanguinis, & pondus quoddam, quæ perceptio est formaliter dolor; appetitus autem, qui est displicentia de illo dolore, datur solum in capite. Quod non bene distinguunt hic recentiores, confundentes dolorem cum displicentiâ; est enim dolor obiectum illius displicentiæ: vnde malè negant, dolorem esse in corpore; experientia enim ostendit, quando manus comburitur, ibi esse dolorem, licet caput odio habeat, & displiceat de eo dolore, in quo peccat Hurtadus supra Sectione vltimâ, licet ibi bene probet, appetitum esse in cerebro. Videatur ibi.

- 87 Obiicies cum aliquibus, Christum dixisse, de corde exire malas cogitationes, ergo hic appetitus residet in corde. Respondeo, nomine *cordis* in Scripturâ significari animam, neque ibi Christum egisse de appetitu materiali.

- 88 Obiicies Secundo, sæpè in Scripturâ præcipi, vt amemus Deum ex toto corde, ergo ibi est appetitus. Respondeo, etiam ibi dici, & *totis visceribus*, ergo etiam in ventre erit appetitus; ea igitur verba solum denotant vehementem affectum à nobis adhibendum, vt Deum amemus.

Tertio obiicies, ex his affectibus cor sæpè malè affici. Iam paulò antè explicui huius causam: nunc addo, si ea esset bona illatio, ad probandum

appetitus sedem, etiam quia metus corripit aliquando ventrem, dicendum esset, metum in ventre residere, quod est ridiculum.

Nonnulli hic, secuti Scotum, conantur probare, cuilibet sensui externo suum respondere proprium appetitum. Probant Primò, quia in parte, vbi sit sensatio externa, est dolor & voluptas, qui sunt actus appetitus. Secundo, quia ad quamcumque apprehensionem boni sequitur appetitus illius, ergo apprehensiones externas distinctas à sensu communi debet sequi appetitus distinctus à communi.

Contraria sententia verior est & communior, probaturque, quia sine necessitate non sunt multiplicandæ tot potentie; sed in præsentia nulla est necessitas, sensus enim externi sunt quasi nuntij sensus interni, vnde contenti sunt præcisè, si appetitus communis amplectatur bonum apprehensum ab ipsis, & delatum ad sensum internum per species missas ab ipsis: nec necessarium est, vt ad omnem potentiam cognoscitiuam immediatè sequatur appetitus, præterum iuxta dicta à nobis eâ Disputatione 11. in fine, posse scilicet dari principium cognoscens, & nullo modo appetens; quo corrumpitur secundum horum argumentum.

Replicabis: Non sufficit in homine vna voluntas, ad quam remotè pertineat dolere aut complacere de obiectis sensuum externorum, sed requiritur appetitus materialis, ergo nec sufficit hic pro sensibus, sed requiritur proprius appetitus cuilibet sensui inhaerens. Hæc replica non viget; quia appetitum illum distinctum à voluntate non ponimus ex eo, quod voluntas non sufficeret, sed quia experientia nos docet illum dari (vt supra dixi) præterea voluntas, quia spiritualis non videbatur proportionata sensibus; at nulla experientia docet, dari tales particulares appetitus, & aliunde appetitus communis proportionatus est sensibus, quia est materialis sicut ille; ergo ille sufficit.

Ad primum horum argumentum respondeo, voluptatem non consistere in actu voluntatis aut appetitus, quo quis complacet in obiecto bono; neque dolorem è contrario consistere in displicentiâ de obiecto dissono, sed & voluptatem & dolorem consistere in cognitione obiecti conuenientis vel disconuenientis: voluptas enim est perceptio rei gratæ, dolor est perceptio rei contrariæ. Idè communis Theologorum sententia docet, summam beatitudinem in solâ intuitiua cognitione Dei consistere, & per illam hominem formaliter habere summam voluptatem, etiam si non sequatur actus voluntatis: sicut è contrario damnatus per solam cognitionem obiecti sui maximè disconuenientium & inhaerentium, torquetur formaliter, non per actum voluntatis; hic enim displicet in torturâ, quæ est obiectum displicentiæ, non displicentia ipsa. Ergo licet in manu non detur appetitus, seu displicentia de summo calore, vel de scissione, quia tamen ibi datur sensatio caloris disconuenientis, ibi erit propriè dolor; ergo quia ibi sentitur dolor, non est ibi ponendus appetitus distinctus à communi residente in cerebro.

SECTIO V.

An sensus internus percipiat negationes.

72 **E**ST autem non levis difficultas, an sensus internus reflectatur supra suos actus. Ratio dubitandi est, quia bruta terrentur umbrâ animalis, vident ubi sunt portæ, fenestras, vacuitates, &c. percipiunt figuram vasis, statuas, lapidis, &c. quæ figura, ut alibi dixi, dicit necessariò carentiam superfluarum partium. Hanc quæstionem vno verbo expediunt Auctores, est tamen magis difficilis quam ipsi putent. Quidam ergo dicunt, bruta terrentur humanâ umbrâ, quia per speciem nigredinis apprehendunt ibi hominem. Sed hæc solutio nihil dicit: rogo enim, Quomodo per speciem nigredinis concipiunt umbram? an quia putant illam esse nigredinem; & tunc facient rigorosissimam entia rationis, quod ab his Auctoribus negatur; concipiunt enim, tenebras esse nigredinem, quod est formalissimè facere ens rationis, præterquam quod iam concipiunt tenebras. Sed quidquid de hoc sit, rogo, Quomodo illæ species de nigredine excitantur? Ab ipsâ umbrâ non possunt, quia hæc est purum nihil, purum autem nihil non habet virtutem quidquam excitandi. Præterea nec excitantur eò quod brutum immediatè percipiat umbram: si enim hoc esset, iam concederetur illis virtus cognoscendi immediatè carentias, quod ego fortè intendo, & negatur ab his. Præterea non possunt umbram percipere, eò quod percipiant se ibi non videre tantam lucem aut albedinem, &c. nam ab his negatur brutis virtus supra suos actus reflectendi: non possunt autem notare se non videre, si supra visionem suam non reflectant; quomodo ergo ibi percipiunt umbram etiam per species coloris nigri?

Secundò principaliter impugno responsionem: tegatur murus panno nigro vsque ad ipsam terram, non tentabit canis egredi per illum pannum; sit autem in medio porta aliqua vel foramen, etiamsi post foramen illud nihil videatur, statim canis rectâ, non verò casu feretur ad foramen, & inde egredietur; ergo foramen seu porta illa, quæ in carentiâ muti aut alterius corporis abitum impediens consistit, non percipitur à cane tamquam quid nigrum, nam canis non conatur transire per corpus solidum, etiam nigrum.

74 Quæ de portâ dixi, etiam intelligenda sunt de umbrâ & aliis carentiis. Confirmatur & declaratur: virsus volens in hominem proicere lapides, percipit eorum magnitudinem (non enim tentat quemcumque lapidem apprehendere, sed eos paruos, quos pes potest apprehendere) ergo percipit magnitudinem & paruitatem lapidum; sed hæc paruitas dicit carentiam, ergo illam percipit. Nec tunc potest ad colorem nigrum recurrere.

Fortè dices, tunc percipere res quæ sunt paruas, non verò paruitatem. Contrâ, quia illæ res quæ sunt paruas, ob paruitatem formalissimè ei sunt viles: si enim illæ res, quæ materialiter sunt paruas, manerent tamen sine paruitate quia fuissent vnite inter se, ut possunt, iam non essent viles virso, nec ab eo appeterentur; ergo non appetit solam posituiam eorum lapidum entitatem, sed sub hac quasi circumstantiâ, quod exigui sint, & apti

ut teneantur sedere. Quod de virso dico, dici potest de aliis animantibus: non enim parvus canis contra multo maiores insurgit, sed solum contra paruulos & minores, ergo nouerunt carentiam formaliter, vnde cumque id proueniat, imò & videntur secum facere comparationem, & notare, illum esse se maiorem, hunc verò minorem.

Secundò posset responderi, bruta cognoscere per sensum internum carentias. Sed tunc rogo, Vnde ille sensus accipit eas species? nam externi non eas percipiunt, ergo internus non poterit habere species pro illis, accipit enim semper species à sensibus externis. Video, Aristotelem dixisse aliquando, visum pro obiecto habere lucem, & non lucem; colorem, & non colorem. Sed hoc communiter reicitur, & merito: non enim vident oculi, quando sunt in tenebris, quod principium omni homini est à naturâ insitum.

Tertiò respondebit aliquis, brutum se reflectere per sensum internum supra suos actus, ideoque, quia videt ibi lucem, & alibi non videt, noscit ibi non esse obiectum, & hoc modo percipere negationes, potestque hæc doctrina non leuiter confirmari. Nam actus illi externi, sicut mittunt species de suis obiectis ad sensum internum communem, cur etiam non mittunt species de seipsis? aut cur excluduntur illi actus ab obiecto proportionato sensui communis? Confirmatur: bruta sentiunt & percipiunt dolorem formaliter: atqui dolor formaliter est actus percipiendi qualitatem contrariam; ergo sensus interior percipit actus exteriorum potentiatur. Duo vel tria faciunt mihi in hac solutione difficultatem. Vnum, inde sequi, posse bruta discurre: non enim immediatè percipiunt negationes, sed hoc quasi modo video colorem hunc, & ibi nihil video, ergo ibi nihil est; hoc autem illis concedere, est valde durum. Secundum mihi ingerit difficultatem, non solum hinc sequi, bruta percipere suos actus, sed etiam suam substantiam; dicunt enim, Ego non video, vel, Ego torqueor. Tertiò, quia non explicatur, quomodo brutum formet species negationum, ut dicat, Nihil ibi est, seu, Ibi est apertum.

Fateor, sustineri posse, quod ea responsio dicit, bruta scilicet percipere dolorem, & actus externos esse obiectum proportionatum sensui interni, & quod de dolore dixi supra, satis esse probabile; per hoc tamen adhuc non explicatur nostrum intentum de negationibus. Dico probabile: nam qui id negare voluerit, dicere poterit, non percipi à sensu communi dolorem formalem, sed obiectuum tantum, id est qualitatem contrariam.

Concludo quoad hoc vltimum punctum, mihi rem esse incertam, an percipiant suos actus externos; quidquid tamen de hoc sit, adhuc difficultatem virgere contra negationes, quomodo percipiantur.

Cui ego respondeo, ut in simili dixi in Philosophicâ Disputatione x. i. à num. 60. inquirens, an bruta operentur propter finem, in brutis dari species aliquas insensatas (quæ est sententia D. Thomæ, ut ibi ostendi) & re bene consideratâ non potest vlllo modo negari. Dico ergo, eo ipso quod cognoscant & videant obiectum aliquod externum, murum v. g. album, in quo sunt foramina, fenestras, &c. per sensum tantum percipere albedinem illam posituiam; Deum autem infundere illis